

प्रदेश लोक सेवा आयोग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, चौथो तह, वैद्य पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:- यस पाठ्यक्रमको आधारमा निम्नानुसारका चरणमा परीक्षा लिइने छ:-

क. प्रथम चरण: लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क: १००

ख. द्वितीय चरण: अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क: १५

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या × अङ्कभार	समय
सेवा सम्बन्धी	१००	४०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice)	५० प्रश्न × २ अङ्क=१००	४५ मिनेट

द्वितीय चरण: अन्तर्वार्ता (Interview)

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
अन्तर्वार्ता	१५	मौखिक

द्रष्टव्यः

१. लिखित परीक्षामा निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिने छ ।

एकाइ	१	२	३	४	५	६	७	८
प्रश्न संख्या	३	५	८	८	९	१२	२	३

२. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।

३. वस्तुगत बहुउत्तर (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।

४. यस पाठ्यक्रममा जेसुकै लेखिएको भएता पनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियमहरू परीक्षाको मितिभन्दा ३ (तीन) महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा रहेको सम्झनु पर्दछ ।

५. लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ

६. पाठ्यक्रम लागु मिति:- २०७८।०८।१४

प्रदेश लोक सेवा आयोग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, चौथो तह, वैद्य पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

विषय: सेवा सम्बन्धी

१. मौलिक सिद्धान्त

१.१. आयुर्वेद अवतरण, प्रमुख ग्रन्थ, नेपालमा आयुर्वेद स्वास्थ्यको विकासक्रम, प्रकृति, शरीर, इन्द्रिय, मन र आत्मा, दोष, भेद, स्थान, कर्म, ज्ञान, धातु उपधातु, मल, संख्या नाम, पंचमहाभूत

२. शरीर रचना र क्रिया विज्ञान

२.१ कोष, संगठन, तन्तु प्रकार, अस्थि प्रकार, संख्या, कर्म विभाजन, गणना, षडंग शरीर, सन्धि, प्रकार, कार्य, मांशपेशी, सामान्य प्रकार, नसा, स्वरयन्त्र, श्वासनली, पफुस, मुख, दन्त, लालाग्रन्थी, अन्ननली, आमाशय, ग्रहणी, क्षुद्रान्त

२.२ रक्तसञ्चार प्रणाली, हृदय, मर्म, ओजधमनी, शिरा, रक्त, उत्सर्जन प्रणाली, स्त्री पुरुष प्रजननांग, पंचेन्द्रियहरूको रचना र क्रिया सम्बन्धी सामान्य ज्ञान, जीवनीय घोल (Electrolyte Fluid) को ज्ञान, पि.एच. मात्रा

३. द्रव्यगुण

३.१ द्रव्यगुण शास्त्र, परिचय, प्रयोजन, वर्णित पाँच एवं सात पर्दाथ, द्रव्य लक्षण, कर्म, समवाय, कारण द्रव्य, कार्य द्रव्य, वर्गीकरण, रस, गुण, वीर्य, विपाक प्रभावको परिभाषा, भेद, कर्म, विशाक्त गुण, औषधिको संग्रह, संरक्षणको ज्ञान

३.२ पारिभाषिक शब्दहरू:— दीपन, पाचन, शमन, अनुलोमन, संसन, भेदन, रेचन, वमन, संशोधन, छेदन, लेखन, ग्राही, स्तम्भन, रसायन, बाजीकर, व्यवायी, विकासी, मदकारी, अभिष्यन्दी, योगवाही, बृहण आदि कर्मको ज्ञान

३.३ द्रव्य नाम र सामान्य प्रयोग ज्ञान: त्रिफला, त्रिकटु, चतुरुष्ण, पञ्चकोल, षडुष्ण, चतुर्वीज, पंचतित्त, लघुपञ्चमूल, बृहतपञ्चमूल, दशमूल, अष्टवर्ग, पञ्चवल्कल, पञ्चतृण, जीवनीयगण, क्षाराष्टक, उपविष, अम्लगण, चतुस्नेह, शीलाजित, रसाञ्जन

३.४ द्रव्यहरूको आमयिक प्रयोग, प्रबोज्य अंग, मात्राको सामान्य ज्ञान: आर्द्रक, आमलकी, अहिफेन, अशोक, आरग्वध, अश्वगन्धा, अर्क, इन्द्रयव, उशीर, उदूम्बर, एला, एरण्ड, कुपिलु, कुटज, कुटकी, किराततित्त, कम्पिल्लक, कटफल, कुमारी, कुश, कास, कुष्ठ, खदिर, गुञ्जा, गुग्गुलु, गुडूची, गोकुशुर, चांगेरी, चित्रक, चन्दन, जपा, जटामसी, जीरक, जातीफल, तुलसी, दुर्वा, दारुहरिद्रा, द्रोणपुष्पी, धातकी, धत्तुर, धान्यक, पिप्पली, पिपल, प्रियंगु, पाठा, पलास, पृश्निपर्णी, पुनर्नवा, बला, बृहती, बर, बरुण, बिल्व, बाकुची, बिडंग, बंशलोचन, विभीतक, भृंगराज, भूम्यामलकी, मुस्तक, मूलक, मण्डुकपर्णी, मञ्जीष्ठा, यष्टिमधु, यवानी, रसोन, रुद्राक्ष, लवंग, लाक्षा, वचा, वत्सनाभ, वासक, सर्पगन्धा, सारिवा, हरितकी, हरिद्रा, हिंगु, त्रिवृत्त, सतुवा, पदमचाल, पाँचऔंले, केशर, मुसली, सुगन्धवाल

प्रदेश लोक सेवा आयोग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, चौथो तह, वैद्य पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

४. रस शास्त्र तथा भैषज्य कल्पना

४.१ रसशास्त्र परिचय र पारिभाषिक शब्द

४.२ रस (पारद), महारस (अभ्रक, माक्षिक, शिलाजित), उपरस (गन्धक, गैरिक), साधारण रस, (नवसादर, हिंगुल), सुधावर्ग (चुना, खटिका, दुग्धपाषाण, यवक्षार, सर्जिकक्षार, गोदन्ति, कपर्दक, शुक्ति, शंख, मृगश्रृंग, मयूरपुच्छ), रत्न (मोति, प्रवाल), धातु, उपधातु, (मण्डुर), विष (स्थावर, जांगम), परिचय – बत्सनाभ, हरिताल, मनशिला, शंखीया एवं उपविष (कुचिला, भल्लातक, धत्तुर, भांग, अहिफेन, गुञ्जा, अर्क) हरुको परिचय, नाम, शोधनविधि, गुणकर्म, मात्रा, प्रयोग, सहपान, अनुपानको सामान्य ज्ञान

४.३ भैषज्य कल्पना: भैषज्य कल्पनाको परिचय, महत्व, शुद्धिकरण महत्व, औषध स्रोत, पंचविध कषाय कल्पना (निर्माण विधि, मात्रा, प्रयोग सामान्य ज्ञान)

४.४ चूर्ण (त्रिफला, सितोपलादि, अविपतिकर, सुदर्शन, हिंगवाष्टक, सन्दिपन, तालिसादि, पुष्यानुग), वटी (योगराज गुग्गुल, कैशोरगुग्गुल, काञ्चनार, गुग्गुल त्रिफलागुग्गुल, गोक्षुरादिगुग्गुल, लाक्षादिगुग्गुल, भुवनेश्वर वटीआरोग्यवर्धनि, कुटजघन वटी, चन्द्रप्रभा, खदिरादि वटी, चित्रकादि वटी) अवलेह (वासावलेह, चित्रकहरीतकी, हरीद्राखण्ड कण्टकार्यावलेह, कुटजावलेह, च्यवनप्राश) अञ्जनरसाञ्जन, आसव/अरिष्ट (कुमरीर्यास, द्राक्षासव, लोहासव, दशमुलारिष्ट, अशोकरिष्ट, कुटजारिष्ट, अभयारिष्ट, सारस्वतारिष्ट लोहासव, पत्रांगासव, कनकासव) घृत/तैल त्रिफला घृत, लशुन तेल, सिक्थ तेल, जात्यादि तेल, काशिषादितेल, मरीच्यादि, तुवरक तेल, महानारयण तेल, षडविन्दु विल्वतेल गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

४.५ मलहम – दद्रुविद्रावण मलहम, गन्धकाद्य मलहम आदिको निर्माण, गुण, मात्रा, प्रयोग बारे सामान्य ज्ञान

५. स्वस्थवृत्त निदान चिकित्सा

५.१ स्वस्थवृत्तको परिभाषा, स्वास्थ्य लक्षण, रोग कारण, लक्षण, दिनचर्या, ऋतुचर्या, जनपदोद्धवंश, ओकसात्म्य, धारणीय अधारणीय वेग, व्यायाम, स्नान, अभ्यंग, व्याधिक्रमत्व ज्ञान, पूर्वकर्म, पञ्चकर्म सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.२ अष्टविध परीक्षा, पंचनिदान, निम्न रोगहरुको निदान, लक्षण, चिकित्सा सम्बन्धी सामान्य ज्ञान

५.३ अग्निमान्ध, अतिसार, अम्लपित्त, आमवात, सन्धिवात, उदररोग, कामला, कास, चर्मरोग, कृमी, ग्रहणी, गृध्रसी, ज्वर, प्रवाहिका, पाण्डू, विसर्प, मूत्रकृच्छ्र, राजयक्ष्मा, श्वास, शूल, शोथ

५.४ बाल र स्त्री रोग:– परिभाषा, स्तन्यपान, क्षीरवर्धक द्रव्य, नाभिपाक, दन्तोद्वेदकालिक व्याधि, लक्षण, चिकित्सा, उदरशूल, बालातिसार, गुदपाक, कृमि, बालशोष, फक्क, छर्दि, बाल कामला, बाल श्वसनक ज्वर, प्रतिश्याय लक्षण, सामान्य चिकित्सा

प्रदेश लोक सेवा आयोग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, चौथो तह, वैद्य पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

- ५.५ स्त्री ऋतुकाल, रज काल, रजस्वला, कष्टार्तव, श्वेतप्रदर, सूतीका रोग, कारण, लक्षण, सामान्य चिकित्सा
- ५.६ गर्भिणी मासानुमासिक परिचर्या, पाण्डु, कामला, शोथ, कारण, लक्षण सामान्य चिकित्सा
- ५.७ शल्य परिचय, व्रण शोथ, विद्रधि, सद्योव्रणका परिचय, कारण, भेद, लक्षण, चिकित्सा, अष्टविध शस्त्रकर्म, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत एवं प्रारम्भिक चिकित्सा
- ५.८ शालाक्य-नासागत रोग – संख्या सम्प्राप्ति, लक्षण, सामान्य चिकित्सा, प्रतिश्याय, नासागत रक्तपित्त, सूर्यावर्त, अर्धावभेदक, शीताद, दन्तशूल, कृमीदन्त, दन्तहर्ष, मुखपाक, तुण्डीकेरी शोथ, कष्टशोथ, कर्णस्राव, कर्णशूल, पक्ष्मकोप, अभिष्यन्द, नक्तान्धका परिचय, लक्षण र सामान्य चिकित्सा

५.९ नासागत एवं कर्णगत शल्य निर्हरण विधि

६. सामुदायिक चिकित्सा

६.१ रोगहरुको परिचय, निदान, लक्षण, रोकथाम र चिकित्सा बारे सामान्य ज्ञान ठेउला (Chickenpox), दादुरा(Measles), हाँडे/कर्णमूलशोथ (Mumps), भ्यागुते रोग (Diphtheria), धनुष्टंकार(Tetanus), लहरेखोकी (Whooping Cough), मष्तिष्क ज्वर (Meningitis), क्षयरोग/राजयक्ष्मा (Tuberculosis), कुष्ठरोग (Leprosy), यकृतशोथ (Hepatitis), विषमज्वर (Malaria), आउँ (Amoebiasis), कालाज्वर (Kalaazar), क्षीपद (Filaria), दाद/दद्रु (Ringworm), गण्डुस्पदक्रिमी (Roundworm), स्फितक्रिमी (Tapeworm), चूर्णा (Pinworm), अङ्गुसे जुका (Hookworm), लुतो/पामा (Scabies), प्रवाहिका(Dysentery), प्रतिश्याय(Commoncold), मुखशोथ(Stomatitis), आमाशयगतशोथ (Gastritis), कुपोषण(Malnutrition) जन्य रोगहरुको सामान्य परिचय, निदान र चिकित्सा, covid-१९ को उपचार एवं व्यवस्थापन ।

६.२ समुदायमा हुने सरुवा रोगहरुको परिचय र नियन्त्रण, खोप पद्धति बारे सामान्य ज्ञान

६.३ निम्न अवस्थाहरुको प्राथमिक उपचार, कारण, लक्षण बारे ज्ञान:-कृत्रिम श्वासप्रश्वास क्रिया, ड्रेसिड तथा वेण्डेज, रक्तस्राव, विष, सर्पविष, रेविज रोग, पानीमा डुब्नु, दग्ध, लु लाग्नु, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूत (Dehydration) ,Shock,Wound, ब्याधि क्षमतो (Immunity) बढाउने औषधि बारे जानकारी/ज्ञान ।

६.४ जनस्वास्थ्य वातावरणीय स्वास्थ्य, वायु, जलको ज्ञान,Carbohydrate, Protein, Fat, Mineral, Vitaminपानी, अन्न, दूध, मासु बारे ज्ञान

प्रदेश लोक सेवा आयोग

सुदूरपश्चिम प्रदेश

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, चौथो तह, वैद्य पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

७. परिवार नियोजन तथा जनसंख्या: Vital Statistics, जनसंख्या, जनगणना, मातृ-मृत्युदर, शिशु जन्म तथा मृत्युदर, परिवार नियोजनका विधिहरू र तिनका फाइदा बेफाइदा बारे ज्ञान

८. विविध

- ८.१ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ (परिच्छेद-३)
- ८.२ आयुर्वेद चिकित्सा परीषद ऐन, २०४५
- ८.३ राष्ट्रिय आयुर्वेद स्वास्थ्य नीति, २०५२
- ८.४ सुदूरपश्चिम प्रदेशको जनस्वास्थ्य ऐन, २०७६

-----End-----